

Pataki János István

A bírósági végrehajtás és a sérelemdíj

Judicial Enforcement and Compensation for Emotional Distress

Összefoglalás

A sérelemdíj bevezetése a magyar jogrendszerbe bizonyos tekintetben új alapot jelent a személyiségi jogok tekintetében. A bírósági végrehajtás jogintézménye az állami, első-sorban vagyoni kényszer alkalmazása okán ütközőpontot képezhet a sérelemdíjjal mint polgári jogi szankcióval. Mivel az egységes és következetes bírói gyakorlat még nem alakult ki, ezért jelen írás a sérelemdíj és a bírósági végrehajtás összefüggéseit vizsgálja.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: K10, K15, K36, K38, K42

Kulcsszavak: polgári jog, sérelemdíj, bírósági végrehajtás

Summary

In some respects, the introduction of compensation for damages for emotional distress (or other non-material grievances) places personal rights on a new footing. The system of judicial enforcement, mostly because of its reliance on government force, primarily force related to assets and property, may come into conflict with damages for emotional distress (or other non-material grievances) as a civil rights penalty. Since a unified and consistent court practice is not yet in place, this study examines the correlations between damages for emotional distress or other non-material grievances, and the system of judicial enforcement.

DR. PATAKI JÁNOS ISTVÁN, végrehajtási jogi szakjogász, ügyvéd (patakiugyvedi-iroda@gmail.com).

Journal of Economic Literature (JEL) codes: K10, K15, K36, K38, K42

Keywords: civil rights, compensation for emotional distress, judicial enforcement

BEVEZETÉS

A nem vagyoni kártérítés helyett a sérelemdíj jogintézményét a 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről (Ptk.) vezette be.¹ Az új szabályozás értelmében az, aki személyiségi jogainak megsértéséből eredően kárt szenved, és amennyiben bizonyítja a jogsértés tényét (egyéb joghátrányt nem kell bizonyítania), a jogellenesen okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését. Két álláspont létezett/létezik arról, hogy a nem vagyoni kártérítés a felelősségi jog egyik alakzatát képezi, vagy önálló, sui generis tényállásként a személyiségi jogok megsértésének szankciója (Osztovits, 2014:338). Az új Ptk. hatálybalépése a jog eszközzel eldöntötte a két nézet közötti vitát, de újabb kérdéseket is generált. Mindenesetre a Ptk. értelmében a sérelemdíj kettős funkciót lát el: egyrészt kompenzációs szerepet tölt be a személyiségi jogsérelem tekintetében, másrészt magánjogi büntetésnek tekinthető a hasonló jogsértések megelőzésének céljával.²

A 2015. évi CVII. törvény (a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény, és ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról) 6. §-a 2015. szeptember 30. napi határidő tűzése mellett akként módosította a Vht. 236. § (2) bekezdését, hogy a végrehajtó köteles legalább harmincmillió forint értékű felelősségbiztosítást kötni, és azt a működése alatt fenntartani kártérítés, illetve a sérelemdíj fedezetére. A Ptk. 6:549. §-a és a Vht. 236. § (1) bekezdése pedig ezzel összhangban a végrehajtó felelősségének szabályrendszerét módosította.³ A Vht. 240/D. § (1) bekezdése kimondta továbbá, hogy „az önálló bírósági végrehajtó-helyettes bár önállóan foganatósíthat eljárási cselekményeket, de a tevékenységéből esetlegesen eredő kártérítési, illetve sérelemdíj iránti igényeket a végrehajtóval szemben kell érvényesíteni”, valamint a Vht. 241. § (4) bekezdése lényegében a végrehajtójelölt által végzett tevékenységre is kiterjesztette a végrehajtó ilyen irányú felelősségét.

A SÉRELEMDÍJ

A személyiségi jogok megsértése esetén a Ptk. szankcióként nevesíti a sérelemdíjat. A Ptk. szabályozási rendszere összhangban van az Alaptörvény Szabadság és felelősség fejezetében foglaltakkal.⁴ Az Alkotmánybíróság 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában kimondja, hogy „az általános személyiségi jog anyajog, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható”. Ugyanakkor a jogellenesség tekintetében kivételként kell kezelni többek között azokat az eseteket, amikor jogszabályi felhatalmazás alapján kerül sor olyan cselekményre, amely sérti más személyiségi jogait. További probléma-

ként jelentkezhet a későbbiekben az, hogy a személyiségi jogoknak a Ptk. 2:43. §-ban felsorolt, nevesített listája nem taxatív jellegű, hanem exemplifikatív, azaz további személyiségi jogok alakulhatnak ki.⁵ A sérelemdíj fogalmához kötődő személyiségi jogok felsorolása tehát nem kizárólagos, mert természetesen nem lehetséges minden, az embert hátrányosan érintő immateriális károsodást nevesíteni. A bírósági végrehajtás oldaláról pedig ezzel párhuzamosan jelentkezik az a kétségtelen tény, hogy minden egyes végrehajtási ügy egyedi a maga vonatkozásában.

A bírósági végrehajtás foganatosítási szakaszában egyértelmű és evidens módon találkozunk pl. a magántitok, a személyes adatok védelme, a magánlakáshoz és a jogi személy céljaira szolgáló helyiségek védelméhez való jog stb. fogalomköre által meghatározható személyiségi jogokkal. A kérdéskörhöz közvetlenül kapcsolódóan ki kell emelni az Alaptörvénynek a tulajdonhoz, a gazdasághoz, az emberi méltósághoz és az információs önrendelkezési joghoz kapcsolódó rendelkezéseit. A törvények szintjén a Ptk., a Vht. és a 2011. évi CXII. (Infotv.) törvény vonatkozó rendelkezései irányadóak. Ténykérdés, hogy a bírósági végrehajtó a részére nyújtott törvényi felhatalmazás alapján gyűjt és kezel olyan adatokat, amelyek a személyes adatok körébe tartoznak. Teszi mindezt az adatgyűjtés és az adatkezelés célhoz kötöttsége alapelveinek betartásával, hiszen az adatgyűjtés és adatkezelés számára, mint a bíróság hatáskörében eljáró adatkezelő számára, a vonatkozó kötelezettségeinek teljesítése céljából szükséges eljárási elemek sorozata, valamint egy harmadik személy (végrehajtást kérő) jogos érdekének érvényesítése céljából szükséges. A 20/1990. (X. 4.) AB határozat kimondja, hogy „a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog tartalma, hogy mindenki maga rendelkezik magántitkainak és személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról. A vagyona vonatkozó adatok az ember magántitkát képezik, és személyes adatának minősülnek. A magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog törvényi korlátozása csak abban az esetben minősíthető alkotmányosnak, ha megfelel az Alkotmányban a korlátozásokkal szemben támasztott követelményeknek”. A Vht. 225. § (2) bekezdése kimondja, hogy a végrehajtó eljárása – mint polgári nemperes eljárás – a bíróság eljárásával azonos,⁶ vagyis a bírósági végrehajtás a bírósági eljárás része, és mint ilyen, közhatalmi tevékenységnek minősül. Az alapvető jogok biztosának jelentései azt állapítják meg, hogy a bírósági végrehajtó az eljárása során – hasonlóan a közhatalom alapján eljáró közigazgatás működéséhez – közhatalmat gyakorol.⁷

A sérelemdíj megítélése kapcsán feltétlenül kiemelendő az, hogy az igény megalapozottságának megállapításához elegendő mindösszesen a jogsértés tényének megállapítása, és nem szükséges a sértettet ért hátrányok bizonyítása, így a bizonyítási teher a hátrány tekintetében a kötelezettet terheli, azaz megfordul. A sérelemdíj mértékének meghatározása kapcsán nagyon fontos továbbá az a törvényi rendelkezés, amely szerint „a sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – tekintettel, egy összegben határozza meg [Ptk. 2:52. § (3)]”. Itt kell és lehet megvizsgálni a kötelezett kimentésének lehetséges elemeit, a sértettet ért hátrány bizonyíthatóságát és annak mértékét, a jogsértés súlyát, a felróhatóságot, az esetleges ismétlődést és annak jellegét, valamint a jogsértés egyéb hatásait,

illetve a bíróságoknak el kell határolnia az érintett jogesetet az ún. bagatell ügyektől⁸ is, a Ptk. kártérítéseknél alkalmazott szabályrendszerének figyelembevétele mellett. Az elhatárolás és a bírói mérlegelés⁹ további dimenzióját képezi, hogy adott esetben „a felperes köteles bizonyítani, hogy a kereseti tényelőadás szerinti sérelmet okozó magatartás valóban megvalósítja a személyiségi jogsértést, és azt az alperesként megjelölt személy követte el. A személyiségi jog megsértésétől meg kell különböztetni továbbá az ennek a szintjét el nem érő, szubjektív érzéseken alapuló érdeksérelmeket is”.¹⁰ A bírósági végrehajtással kapcsolatos esetekkel összefüggésben nem lehet figyelmen kívül hagyni, sőt kifejezetten vizsgálni kell a bírósági végrehajtásra vonatkozó speciális és egyedi felelősségi szabályrendszer zömében kógens jelleggel bíró előírásait, különös tekintettel a kimentési és felróhatósági okokra, ideértve a Ptk. 1:4. § (1), 6:519. §, 6:520. § d), 6:521. §-ban¹¹ foglaltakat is. A bírói gyakorlat szerint a személyiségi jogok is csak a rendeltetésszerű joggyakorlás elvének betartása mellett érvényesülhetnek. Azok gyakorlása tehát nem sértheti mások jogait és törvényes érdekeit.¹²

Nagyon leegyszerűsítve, érdekes kérdést vethet fel már az is, hogy a bírósági végrehajtás, amely jogintézmény a szinguláris vagyoni végrehajtás fő útjának tekinthető, és ebből a tényből adódóan elvileg mondhatjuk, hogy a társadalom létének és berendezkedésének alapját képező tulajdoni és a tulajdonjogi rendszerének mint a társadalom alapkövének egyik jogintézménye állhat szemben egy, az Alaptörvény által nevesített garanciális védelem alá vont személyhez kötődő szubszidiárius alapjoggal. Mi volt előbb, a tyúk vagy a tojás? Maga a végrehajtás nem új keletű intézmény, hanem az egyik legősibb, magának az emberiség fejlődésének a törzsekbe való rendeződésekor már csírájában megjelenő vagyoni intézménye volt a meglévő birtokmányokra nézve, amely őszállapotú végrehajtás a közösen megtermelt javak elosztásának kikényszerítésére szolgált. Tágan értelmezve tehát a legelemibb és legminimálisabbnak tekinthető társadalmi berendezkedés, társadalmi kultúra kialakulása, a tulajdon, a közös tulajdon, a magántulajdon megjelenése óta beszélhetünk valamilyen végrehajtási (szokás) jogról, végtére is a tulajdon a mindenkori társadalmak egyik legelemibb intézménye,¹³ a végrehajtás és a tulajdon pedig ebből a kontextusból nézve elválaszthatatlan fogalompárt alkot.

A BÍRÓSÁGI VÉGREHAJTÁS

A bírósági végrehajtó számára a Vht. 1. §-ban meghatározottak („A bíróságok és a jogvitát eldöntő más szervek határozatait, továbbá egyes okiratokon alapuló követeléseket bírósági végrehajtás útján, e törvény szerint kell végrehajtani.”) nem lehetőségként, hanem kötelezettségként jelentkeznek.¹⁴ A Vht. indokolásának értelmében: „A bírósági határozatokban és egyéb okiratokban foglalt követelések érvényesítése, kötelezettségek kikényszerítése bírósági végrehajtás útján történik, melyet – mint polgári nemperes eljárást – a Vht. szabályoz. A bírósági végrehajtás hatékony működése nemcsak a konkrét ügyekben született bírósági határozatok érvényesíthetőségéhez szükséges, de fontos szerepe van a jogbiztonság, a teljesítési fegyelem erősítésében, ennél fogva pedig a jogviták kialakulásának megelőzésében is.” Mindez

azt bizonyítja, hogy a bírósági végrehajtó eljárása, az alkalmazott eljárás fogatosítási elemei a bírósági végrehajtótól a jogalkotó és a bíróság által elvárt magatartások. A bírósági végrehajtási eljárás célja, hogy a kötelezett önkéntes teljesítésének hiányában, a bírósági határozatokban, a törvény által meghatározott egyéb okiratokban foglalt követelések teljesítését kényszer-cselekményekkel biztosítsa. A bírósági végrehajtás fogatosításának sajátos rendjéhez hozzátartozik az is, hogy amennyiben az adós távolléte miatt a végrehajtható okiratot nem lehet átadni az adósnak, a végrehajtó az adós távollétében kezdi meg eljárását.¹⁵ A bírósági végrehajtó egyik kötelezettségeként az eljárás fogatosítási szakaszában helyszíni eljárási cselekmény lebonyolítása válhat szükségessé a fokozatosság alapelvének betartása eredményeképpen. A végrehajtó helyszíni eljárási cselekményeinek fogatosítása kiemelkedően nagy fokú konfrontációs kockázati jellemzővel bír. A helyszíni eljárás realizációja során a végrehajtó jogosult és köteles a Vht. által tételesen meghatározott kényszerintézkedések megtételére. Ugyanakkor a végrehajtó a helyszínen tapasztaltak alapján, saját mérlegelése szerint ítéli meg az alkalmazandó kényszerintézkedések szükségességét. A Vht. a helyszíni eljárás fogatosítása során a végrehajtó számára megfelelő eszközrendszerrel biztosít feladatainak elvégzéséhez. A végrehajtási helyszíni eljárási cselekmények fogatosításakor az adósnak – vagy a végrehajtási eljárásban közreműködésre kötelezett más természetes személynek vagy szervezet tagjának – a törvény által előírt kötelezettségei jelentkeznek. A helyszíni eljárás lefolytatásáról a végrehajtó minden esetben jegyzőkönyvet készít, és a jegyzőkönyvnek – további törvényi garanciális elemként – kötelező tartalmi és formai követelményei vannak, amely tartalmi elemek tartalmaznak személyes adatokat is. A jegyzőkönyv másolatát a végrehajtónak át kell adnia a jelen lévő feleknek (adós, közeli hozzátartozó, valamint ideértendő a végrehajtást kérő is). Ha az adott konkrét végrehajtási ügyben érdekelt felek távollétében történő helyszíni eljárási cselekmény fogatosításakor a készülő jegyzőkönyv az egyéb helyszínen tartózkodónak nem adható át, abban az esetben főszabály szerint postai úton kell kézbesíteni azt az átvételre jogosult félnek.¹⁶ A helyszíni eljárás fogatosítását, eredménytelenség esetén a bírósági végrehajtó több időpontban, különböző napszakokban újra megkísérli. Nem feltétlen gátja ugyanakkor az eljárás fogatosításának, ha a kötelezetti oldalról nincs jelen érdekelt fél a helyszínen az adott időpontban.

A bírósági végrehajtás által végzett tevékenység és a kár fogalma egyedi viszonylatban van egymással. Amennyiben azt mondjuk, hogy kárnak minősül minden olyan hátrány, amely valakit valamely károsító esemény folytán személyében vagy vagyonában károsít, továbbá pluszadalek gyanánt hozzátesszük azt, hogy az 1994. évi LIII. törvény 5. § (2) bekezdése így szól: „az állami kényszer – e törvény keretei között – első sorban az adós vagyoni jogait korlátozhatja, kivételesen az adós személyiségi jogait is érintheti”, akkor szembeötlővé válik az ellentmondás. A végrehajtót érintő felelősségi, kárfelelősségi kérdések természetesen jól elhatárolhatóak abban a jogi értelemben, hogy a bírósági végrehajtó a közhatalmi jogkörében okozott kárért fennálló felelősségével kapcsolatban merültek-e fel (jogsabályi felhatalmazás és részletes jogi szabályozás jellemzik), vagy sem.¹⁷ Az elhatárolást el kell végezni, mert a sérelemdíj egyrészt

nem zárja ki a jogsértéssel okozott kár teljes megtérítését, másrészt nem függvénye az egyéb kártérítésnek (Boytha, 2003). Viszont a bírósági végrehajtónak kötelezettsége – nyilvánvalóan a rendelkezésére álló törvényes eszközök felhasználásával – felderíteni az adós végrehajtás alá vonható vagyontárgyait, és ennek keretében joga, sőt ismételten csak kötelezettsége az ezekre vonatkozó információk és adatok beszerzése, valamint a törvény által előírt kötelessége a bírósági végrehajtás foganatosítási eljárási cselekményeinek – a vonatkozó határidők betartása mellett – realizációja.¹⁸ Többek között a bírósági végrehajtó a „Vht. 43. §-a alapján a végrehajtás során megtekintheti és átvizsgálhatja az adós lakását és egyéb helyiségét, bármely vagyontárgyát, illetve gazdasági tevékenységével kapcsolatos iratait. Az adós lakása és egyéb helyiségei törvényi fogalom meghatározást a gyakorlat tágan értelmezi. A végrehajtási eljárási cselekmény foganatosításához nem szükséges az, hogy az adós tulajdonában álljanak az érintett helyiségek, vagy ezekbe az adós okirati úton be legyen jelentve. A bírósági végrehajtó által kötelezően realizálandó helyszíni végrehajtási eljárási cselekmény elvégzéséhez elegendő, hogy az adós abban az adott helyiségben, lakásban tartózkodjék, illetve a helyiségben, lakásban irata, az átvizsgálás körébe eső valamilyen vagyontárgya legyen. Mindezen felül a Vht. 44. §-a alapján a végrehajtó szükség esetén az adós lezárt lakását, a tartózkodási helyül szolgáló vagy egyéb helyiségét, a hozzájuk vezető bejáratot, továbbá az adós bútort vagy más ingóságát felnyithatja.” A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 162. §-a értelmében „a bírósági végrehajtó eljárása nemperes eljárás, a hatáskörében tett intézkedése mindenkre kötelező”. A Vht. 45/A. § (1) bekezdése analóg módon kimondja, hogy „a végrehajtást foganatosító bíróság 500 000 Ft-ig terjedő rendbírsággal sújti az adóst vagy a végrehajtási eljárásban közreműködésre kötelezett személyt, szervezetet, ha a végrehajtásból eredő, jogszabályban foglalt kötelezettségének nem tesz eleget, vagy a végrehajtást végző hatóság intézkedésének eredményességét akadályozó magatartást tanúsít”. Mindebből következően a végrehajtási eljárás foganatosítása során akár bármely harmadik személy (pl. szomszéd, a lakókörnyezet egyéb tagja, az okirati címen tartózkodó személy stb.) a végrehajtás eredményes lefolytatása céljából közreműködésre kötelezetté válhat. A bírósági végrehajtók, sajátos jellemzőkkel bíró hivataluknál fogva, az állami igazságszolgáltatási rendszer részét képezik, és mint ilyenek, közhatalmi személynek minősülnek. A jogintézmény által ellátott funkciók oldaláról vizsgálva, a bírósági végrehajtás az államapparátus része. Az Alkotmánybíróság 46/1991. (IX. 10.) AB határozatában kifejtette, hogy „a bírósági határozatok tiszteletben tartása, a jogerős bírósági döntések teljesítése – akár jogszerű kényszerítés árán is – a jogállamisággal kapcsolatos alkotmányos értékekhez tartozik”.¹⁹

Az igazságügyi miniszter az Országgyűlés előtt a végrehajtási törvény módosításáról szóló expozéjában a következő módon írta le, jellemezte a bírósági végrehajtás, a bírósági végrehajtók helyzetét és megítélését: „a végrehajtó sosem volt népszerű figura Magyarországon, gyaníthatóan persze másutt sem. A létbizonytalanságba került emberek rettegetek tőle, olyannyira, hogy valóságos negatív irodalmi hőssé vált. Ám bármennyire is népszerűtlen a végrehajtó, szükség van rá. Mert az alternatíva ennek a funkciónak a reprivatizációja lenne, pénzbehajtás, önbíráskodás. Demokratikus

jogállam nem létezhet hatékonyan működő igazságszolgáltatás nélkül. Az igazságszolgáltatási rendszereknek pedig nélkülözhetetlen eleme a végrehajtás, a végrehajtási szervezet. Az igazságszolgáltatás ugyanis csak akkor érheti el a célját, ha a bírósági döntések önkéntes teljesítés hiányában is érvényesülni tudnak” (Kormany.hu, 2015). Amennyiben az eddig megfogalmazottakat összevetjük, nyilvánvalóvá válik, hogy a bírósági végrehajtási eljárás fogantatási szakasza a bírósági végrehajtó, és az egyes végrehajtási ügyek érintettjei között igen könnyen konfliktusok alakulhatnak ki. De miért is érdekes mindez? Állíthatjuk azt is, hogy amennyiben a bírósági végrehajtó a rá vonatkozó jogszabályok előírásainak megfelelően végzi a tevékenységét, akkor nem történhet semmi baj. A való élet, a gyakorlat sajnálatos módon sok esetben nem ezt igazolja. A sérelemdíj kapcsán a sértettnek elegendő bizonyítania a jogsértés bekövetkezését. Egy negatív és fiktívnek minősíthető példával élve, a sértetti bizonyítás történhet pl. tanúvallomásokkal igazolt módon is, hiszen mint azt az igazságügyi minisztertől hallhattuk, a végrehajtói hivatás kifejezetten nem minősül népszerűnek. Egy ilyen jellegű negatív példa megvalósulásához a gyakorlatban elegendő mindösszesen egy közös postaláda és egy esős időjárás, amely eredményeképpen a végrehajtó által a postaládában zártan elhelyezett értesítés borítékja felnyílik, és az abban található irat rossz esetben más vagy többek számára is hozzáférhetővé válik, és máris „sérültek” az érintett fél személyiségi jogai. Ilyen esetben jut fokozott szerephez és kerül előtérbe a bírói mérlegelés, amely egyrészt az eset összes körülményét, másrészt magánjogi büntetés összecszerűségének elbírálási alapját képezi, mindezt meglévő egységes és töretlen bírói gyakorlat hiányában. Egy ilyen peres eljárás kimenetele enyhén szólva is bizonytalan lesz.

A Vht. speciális előírásokat fogalmaz meg a végrehajtó számára, így pl. az árverési hirdetmény is tartalmaz az adósra vonatkozó személyes adatokat, amely hirdetmény egyébként bárki számára megismerhető, vagy pl. ingatlankiűrités során a Vht. 183. (6) bekezdése szerinti jegyzőkönyv kifüggesztése mérlegelést lehetővé sem tevő hivatali kötelessége a végrehajtónak.²⁰ A Vht. szellemiségére, a végrehajtási eljárás alapelveire – mely egyébként többek között korlátozott adósvédelmet jelent –, a Vht. esetenként egyértelműen megfogalmazott rendelkezéseire tekintettel megállapítható, hogy a végrehajtási eljárásban nem lehet kizárólagos szempontként érvényre juttatni az adósi személyiségi jogok maradéktalan érvényesülésének tiszteletben tartását és biztosítását.

A Vht. garanciális jogorvoslati elemeket is tartalmaz a végrehajtási eljárás fogantatási szakaszának egészére kiterjedő módon, így pl. az adóson kívül más személyek is elháríthatják a végrehajtó jogszerűtlen kényszerselekményeit, mivel a végrehajtó cselekményei ellen nemcsak a felek, hanem más érdekelt is kifogást terjeszthetnek elő [Vht. 217. § (1) bek.]. A másik oldalról pedig a bírósági végrehajtó számára maga a Vht. biztosítja eljárásának jogi alapjait. A Vht. 47. §-a a végrehajtó számára rendkívül széles felhatalmazást és jogosítványokat biztosít az adós személyére, vagyonára és a végrehajtás körülményeire vonatkozó információk megszerzése vonatkozásában, de a Vht. 47. § (5) bekezdés garanciális adatvédelmi eszközként kimondja, hogy „a végrehajtó a hivatalos eljárása során tudomására jutott adatokat köteles megvédeni

a jogosulatlan hozzáférés, nyilvánosságra hozás és azok törvényellenes módon vagy ilyen célból történő felhasználása ellen, azokat csak jogszabályban meghatározott esetben tüntetheti fel az intézkedéseiről szóló iratokban, és hozhatja mások tudomására”. A 2011. évi CXII. törvény 3. § 2. pontja értelmében személyes adat: az érintettel kapcsolatba hozható adat – különösen az érintett neve, azonosító jele, valamint egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző ismeret –, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. Látható tehát, hogy a végrehajtási eljárásban keletkezett iratok – így különösen a helyszíni jegyzőkönyv, foglalási jegyzőkönyv, hirdetmény stb. – az érintett fél vonatkozásában személyes adatokat tartalmaznak.²¹

ÖSSZEFOGLALÁS

Látható, hogy a bírósági végrehajtás és a sérelemdíj egymáshoz való viszonya, az egyes végrehajtási eljárási cselekmények fogantatásának megítélése potenciális konfliktushelyzeteket generálhatnak, sőt kijelenthető, hogy mindez a gyakorlatban, a mindennapi élet során nem csak feltételes módon értendő. A konfliktushelyzetet kiegészítve a konzekvens és töretlen bírói gyakorlat hiányával és a sérelemdíjat óhatatlanul terhelő szubjektív elemekkel, úgy vélem, hogy a vonatkozó jogi szabályozás még további módosításra és finomításra szorul majd a jövőben, különösen abban a nem várt esetben, amennyiben az ilyen jellegű peres eljárások száma esetlegesen növekedik.

A sérelemdíj és a bírósági végrehajtás lehetséges konfliktushelyzeteit részletesebben megvizsgálva, kiemelendők azok a tények, amelyek szerint egyrészt a személyiségi jogok megsértése nem lehet azonos az esetleges szubjektív érzéseken alapuló érdeksérelemmel, másrészt nem lehet egyenértékű egy bagatellnek minősíthető érdeksérelemmel, mert az ilyen, az egyén önös szempontrendszerét tükröző valós, de csekély mértékűnek minősülő vagy vélt érdeksérelmet semmiképpen sem lehet az Alaptörvény által védett személyiségi jogok rendszerével garanciális módon védeni. További, szorosan a kérdéskörhöz kapcsolódó faktumot jelent az is, hogy a sérelemdíj megítélésének eseteiben, napjainkban még szinte teljes egészében hiányzik, vagy ellentmondásokat tükröz az ideális esetben következetesnek minősíthető bírói gyakorlat,²² és ennek okán könnyedén lehetéssé válhat az, hogy az egyes egyedi esetek elbírálása szinte kizárólag a bírói mérlegelés függvényében ítéltetik meg, ami még nem jelent feltétlenül önmagában negatívumot, de nagy valószínűséggel nem jelent objektívnek minősíthető racionális döntéshozatalt sem. A fentebb megfogalmazottakból következően az bizonyosan kitűnik, hogy a bíróságoknak egy-egy esetben nem lesz könnyű objektív módon megítélni és döntéseikben érdeminek minősülő indoklással ellátni (Vékás, 2005:199)²³ már önmagában a kereset tárgyává tett személyiségi jogsértés bagatell vagy szubjektumhoz kötődő voltát vagy mértékének meglétét sem, illetve mindezen felül az esetlegesen kirovandó sérelemdíj mint magánjogi büntetés egyösszegű pénzben kifejezett értékének megfelelő mértékű meghatározása is nehézségekbe ütközhet.

JEGYZETEK

- ¹ Ptk. 2:52. § [Sérelemdíj]. „(2) A sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire – különösen a sérelemdíjra köteles személy meghatározására és a kimentés módjára – a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges. (3) A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – tekintettel, egy összegben határozza meg.”
- ² Vö. Vékás, 2013; Molnár, 2013. „A sérelemdíj kettős funkciót hivatott betölteni: rendeltetése egyidejűleg a reparáció és a represszió is. A reparáció (kompenzáció) célja a sérelem vagyoni eszközökkel történő el- len-súlyozása, a sértett életének megkönnyítése másnemű előnyök vagy lehetőségek biztosításával. Alkal- mazása feltételezi a jogsértő szubjektív elmarasztalhatóságát, mértéke vétkességárányos. Ezzel szemben a represszió (elégítélteladás) egy olyan speciális magánjogi büntetés, amelynek rendeltetése a megelőző hatás kifejtése. Ezt a hatást közvetlenül a jogsértő személyét illetően kell kifejtenie, ezért nincs akadálya a jogosult és a jogsértő vagyoni viszonyai figyelembevételének.”
- ³ Ptk. 6:549. § [Felelősség bírósági, ügyészségi, közjegyzői és végrehajtói jogkörben okozott kárért]. (1) bekezdése szerint a közjegyzői és a végrehajtói jogkörben okozott kárért való felelősségre a közigazgatási jogkörben okozott kárért való felelősség szabályait kell megfelelően alkalmazni. A kártérítési keresetnek előfeltétele a rendes jogorvoslat kimerítése. 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról 236. § (1): „A végrehajtó a végrehajtói működése körében, illetve az eljárása során okozott kárért kártérítésre és személyiségi jogsértésért sérelemdíj megfizetésére a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint köteles.”
- ⁴ Magyarország Alaptörvénye Szabadság és felelősség VI. cikk: „(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. (2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez. (3) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sar- kalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.”
- ⁵ Vö. Fuglinszky, 2015:841–845.
- ⁶ Vö. FIT-H-PJ-2013-197. bírósági határozat, 10-H-PJ-2008-30. bírósági határozat.
- ⁷ 56/1991. (XI. 8.) AB határozat: A jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek csak a jog által meghatározott keretek között fejthetik ki a tevékenységüket. Vö. 11/1992. (III. 5.) AB határozat; 49/1998. (XI. 27.) AB határozat; 1998. 5/1999. (III. 31.) AB határozat; 422/B/1999. AB határozat; 1993. évi LIX. törvény az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról; 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról 18. § k).
- ⁸ A Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott kollégiumi véleménye a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj megtérítése iránti követelések elbírálásának a polgári perben felmerülő egyes kérdéseiről. „Különös jelentősége van annak, hogy a sérelemdíj követelése iránt indult perekben a bíróságok megkülönböztessék a személyiségi jog megsértésétől az ennek a szintjét el nem érő, szubjektív érzéseken alapuló érdeksérelemeket. Ugyanis a személyiségi jogot nem sértő érdek- sérelem nem járhat a sérelemdíj mint jogvédelmi eszköz alkalmazásával.”
- ⁹ Vö. BH2016. 241. A személyiségi jogi jogsértés megállapításának nem automatikus következménye a sérelemdíj megítélése. A körülmények bírói mérlegelése adott esetben azt is eredményezheti, hogy a jogsértő nem kötelezhető sérelemdíj megfizetésére.
- ¹⁰ A Fővárosi Ítéltábla Polgári Kollégiuma 1/2013. (VI. 17.) számú határozatával elfogadott kollégiumi véleménye a nem vagyoni kártérítés/sérelemdíj megtérítése iránti követelések elbírálásának a polgári perben felmerülő egyes kérdéseiről. 2.
- ¹¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. „1:4. § [Az elvárható magatartás elve. Felróhatóság] (1) Ha e törvény eltérő követelményt nem támaszt, a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. [...] 6:519. § [A felelősség általános szabálya] Aki másnak jogellen- esen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól a károkozó, ha bizonyítja, hogy maga- tartása nem volt felróható. 6:520. § [Jogellenesség] Minden károkozás jogellenes, kivéve, ha a károkozó a kárt [...] d) jogszabály által megengedett magatartással okozta, és a magatartás más személy jogilag

védett érdekét nem sérti, vagy a jogszabály a károkozót kártalanításra kötelezi. 6:521. § [Előreláthatóság] Nem állapítható meg az okozati összefüggés azzal a kárral kapcsolatban, amelyet a károkozó nem látott előre és nem is kellett előre látnia.”

¹² Vö. BH1992. 387.

¹³ Vö. Harmathy, 1989; 217–228., passim; Téglási, 2008, 67–133., passim; Kovács, 1989.

¹⁴ Vö. Fővárosi Ítéltábla 9. Pf. 20.627/2011/7.

¹⁵ A törvényhely alkotmányossági felülvizsgálata során az Alkotmánybíróság a 994/B/1997. AB határozatában megállapította, hogy „a kézbesítés és a foganatosítás megkezdésének egybeesését lehetővé tévő szabályt önmagában nem lehet értékelni, azt a Vht. egyéb rendelkezéseivel összefüggésben kell megítélni”.
¹⁶ 250/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet a végrehajtói kézbesítés részletes eljárási szabályairól. „Értesítés a kézbesítés megkísérléséről. 26. § (1) Ha a címzett a bírósági határozatban a címeként feltüntetett címen megtalálható, de a végrehajtó a helyszíni eljárása alkalmával nem találja ott sem őt, sem a helyettes átvevőt, a címzett levélszekrényében értesítést hagy a címzettnek arról, hogy kézbesítés céljából a címen megjelent, és a bírósági iratot a címzett hol, milyen időszakban és milyen okiratok bemutatása ellenében veheti át (a továbbiakban: értesítés). (2) Ha a címzettnek nincs zárható vagy beazonosítható levélszekrénye, a végrehajtó az ingatlan bejáratára (ha az erre nem alkalmas, falára) tűzve hagy értesítést a címzettnek. Így járhat el a végrehajtó akkor is, ha egyidejűleg a levélszekrényben is hagy a címzett részére értesítést.”

¹⁷ 994/B/1997. AB határozat a Vht. 36. §, valamint a 43., 44., 45. §, továbbá 58. §, 217. §, 221. § b) és 222. § alkotmányellenességének vizsgálatáról hozott döntésében az AB valamennyi indítványt elutasította. Kimondta, hogy „az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az alapvető jog korlátozása csak akkor marad meg az alkotmányos határok között, ha a korlátozás elkerülhetetlen, azaz más alkotmányos alapjog, valamint alkotmányos érték védelme vagy érvényesülése, illetve az Alkotmányból következő feladat megvalósítása más módon nem biztosítható, továbbá, ha az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya arányban áll egymással. E körbe tartozik a végrehajtás során kialakuló jogkorlátozás is”.

¹⁸ Vö. Kúria Pfv.VIII.22.160/2011/4; Legfelsőbb Bíróság Pfv.V.20.363/2009/6; Fővárosi Ítéltábla 9.Pf.20.462/2011/5; Fővárosi Ítéltábla 9. Pf. 20.627/2011/7; Fővárosi Ítéltábla 9.Pf.20.458/2010/3; Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.185/2011/9; Heves Megyei Bíróság P.20.243/2005/36; Pest Megyei Bíróság 14.P.29.066/2008/2.

¹⁹ Vö. Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-209/2013. számú ügyben (Kapcsolódó ügyek: AJB-2460/2013., AJB-6123/2012., AJB-4567/2012.).

²⁰ 250/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet a végrehajtói kézbesítés részletes eljárási szabályairól. „Értesítés a kézbesítés megkísérléséről. [...] 26. § (2) Ha a címzettnek nincs zárható vagy beazonosítható levélszekrénye, a végrehajtó az ingatlan bejáratára (ha az erre nem alkalmas, falára) tűzve hagy értesítést a címzettnek. Így járhat el a végrehajtó akkor is, ha egyidejűleg a levélszekrényben is hagy a címzett részére értesítést. 27. § (1) Értesítést kell a címzett részére hagyni akkor is, ha a végrehajtó a címzetten, illetve helyettes átvévon kívül más személyt talál a kézbesítési helyen. Ilyenkor az értesítés egy példányát lehetőség szerint ennek a személynek is át kell adni. (2) Értesítést kell a címzettnek hagyni akkor is, ha a bírósági irat átvételét megtagadta.”

²¹ 373/D/2005. AB határozat: „A Vht. 47. § (1) bekezdése »szükség esetén« szövegrésze, 52. § d), f) pontja, 54. § (1) bekezdésének d), f) pontja, valamint (2) bekezdése alkotmányellenességének megállapítására vonatkozó indítványokat az AB elutasította. A végrehajtó e tényállásokban biztosított jogköre nem sérti sem a tulajdonhoz való jogot, sem más alkotmányos jogot. A végrehajtó adatbeszerzése az eredményes végrehajtás feltétele, a többi támadott intézménnyel együtt meghatározzák a végrehajtó mozgásterét, biztosítják számára azt a lehetőséget, hogy a konkrét ügghöz viszonyítva határozza meg a végrehajtás eszközeit.”

²² Vö. Lábady, 2016. „Az alig több mint másfél éve hatályos törvényi rendelkezések alapján az elsőfokú bíróságok kétféle – egymással ellentétes – álláspontot alakítottak ki: a) Az egyik szerint a Ptk. rendelkezései nem adnak mérlegelési lehetőséget abban a kérdésben, hogy a személyiségi jog megsértésének jogkövetkezményeként a bíróság ítéle meg sérelemdíjat, csak a sérelemdíj összegének meghatározása lehet

bírói mérlegelés tárgya. b) A másik álláspont szerint a személyiségi jogsértés megállapítása, valamint az objektív szankciók megítélése mellett is a bíróság elutasíthatja a sérelemdíj iránti keresetet, ha álláspontja szerint a sérelmet szenvedett felet nem érte olyan immateriális sérelem, amely sérelemdíj megítélésére adhatna alapot.”

- ²³ „A bírónak tisztában kell lennie azzal, hogy az adott esetben mely okból és milyen céllal ítél meg sérelemdíjat, és az ítéleti indoklásából világosan ki kell tűnnie a fájdalomdíjként megítélt összeg megállapításánál figyelembe vett kompenzációs, illetve elégtételadási szempontoknak.”

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Boytha György (2003): A személyiségi jogok megsértésének vagyoni szankcionálása. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 5. évf., 1. sz., 3–6. o.
- Fuglinszky Ádám (2015): *Kártérítési jog*. HVG-ORAC, Budapest.
- Harmathy Attila (1989): A tulajdonjog alkotmányos védelme. *Jogtudományi Közlöny*, 44. évf., 5. sz., 217–228.
- Kormany.hu (2015): Trócsányi László a bírósági végrehajtásról szóló törvény módosításáról. *Kormany.hu*, június 12.
- Kovács István (1989): *Magyar államjog II.* JATE Kiadó, Szeged.
- Lábady Tamás (2016): Sérelemdíj versus nem vagyoni kártérítés. *Állam- és Jogtudomány*, 57. évf., 1. sz., 40–45.
- Molnár Ambrus (2013): A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései. *Kúriai Döntések*, 61. évf., 7. sz., 744–748.
- Osztovits András (szerk.) (2014): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja I.* Opten Informatikai Kft., Budapest.
- Téglási András (2008): A tulajdonhoz való jog alkotmányos védelme – Történeti áttekintés. *De Iurisprudencia et Iure Publico*, 2. évf., 4. sz., 67–133.
- Vékás Lajos (2005): Sérelemdíj – fájdalomdíj: Gondolatok az új Ptk. reformjavaslatáról a német jog újabb fejleményei tükrében. *Magyar Jog*, 52. évf., 4. sz., 193–207.
- Vékás Lajos (2013): Az új Polgári törvénykönyvről. *Jogtudományi Közlöny*, 68. évf., 5. sz., 225–242.